

Povzetek projekta Po kreativni poti do znanja 2017 – 2020, 2. odpiranje, za namen objave in predstavitve na spletni strani sklada

1. **Polni naslov projekta:** Pravne poti zagotavljanja varstva pred diskriminacijo (s posebnim ozirom na vlogo odvetnika)
 - **V katero področje na prvi klasifikacijski ravni KLASIUS-P-16 se uvršča projekt glede na vsebinsko zasnovo** (neustrezno področje izbršite):

04 - Poslovne in upravne vede, pravo

2. V sodelovanju z: (navede se univerza oz. samostojni visokošolski zavod, ki je prijavil projekt in članica, ki je nosilka projekta ter partner/ja – podjetje/ji oz. organizacija, ki je/sta bilo/i vključeno/i v projekt)

- Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta in
- Odvetniška pisarna Sladič & Resnik, d.o.o.

3. Besedilo:

- Opredelite problem, ki se je razreševal tekom izvajanja projekta

Temeljni problem, ki smo ga poskusili razrešiti, se nanaša na učinkovitost pravnega varstva pred diskriminacijo. Diskriminacija kot izključujoča družbena praksa predstavlja izredno kompleksen pojav, potencialno prisoten na vseh področjih družbenega življenja, tako v zasebni kot v javni sferi. Številni dejavniki, ki vplivajo na stopnjo učinkovitosti prava v tem kontekstu pri nas še niso bili sistematično analizirani, kar hromi kakovost pravnega svetovanja in drugih oblik pravne pomoči (potencialnim) žrtvam diskriminacije, ki jo nudijo odvetniki in drugi, ki delujejo na tem področju. V projektu je projektna skupina raziskala obstoječe pravne poti varstva pred diskriminacijo. Kakor so raznovrstne oblike diskriminacije, so raznovrstne tudi obstoječe (pravne) poti zagotavljanja varstva. Te v strokovni literaturi še niso bile predstavljene v celostni in pregledni obliki. Prav izdelava sistematičnega pregleda obstoječih pravnih poti in analiza njihove učinkovitosti – pretežno z vidika potreb in preferenc žrtev diskriminacije, ki iščejo pravno zaščito – sta za sodelujoče pri projektu predstavljali osrednji izziv. Študenti so se seznanili z odprtimi vprašanji in s primeri dobrih praks. Empirična študija, ki so jo opravili, je potrdila hipotezo, da žrtve diskriminacije ne poznajo možnosti, ki jih imajo kadar se soočajo z diskriminacijo. To so sodelujoči naslovili z izdelavo brošure namenjene laikom, v kateri so na razumljiv in poljuden način predstavljene relevantne informacije o pravno nedopustni diskriminaciji in različnih oblikah varstva, ki so na voljo posameznikom. Prav tistim, ki pomoč najbolj potrebujejo, so namreč informacije običajno najtežje dostopne ali pa so te nepregledne in nejasne.

- Opišite potek reševanja problema oz. kratek povzetek projekta

Projekt se je začel s sociološko analizo dejanskega stanja področja diskriminacije. Teoretična študija je omogočila opredelitev področja raziskave in postavitve hipotez za izvirno empirično raziskavo. Ta je podala odgovore na vprašanja: a) kaj o pravnem varstvu pred diskriminacijo vedo žrtve diskriminacije, b) v katerih specifičnih družbenih okoljih prihaja do diskriminacije najpogosteje oz. kje se ta pojavlja v najhujših oblikah in c) kaj od pravnega varstva želijo žrtve (tj.

ali želijo odškodnino, opravičilo ipd.). Ob sociološki analizi je potekala analiza ureditve pravnega varstva pred diskriminacijo. Preko študija predpisov, pravne teorije in sodne prakse so študenti ocenili obstoječe pravne institute oziroma pravne poti in se opredelili do njihove primernosti v konkretnih položajih, tj. kadar se posamezniki v določenih okoliščinah soočijo z diskriminacijo. Pri pravni analizi je bilo ključnega pomena kontinuirano sodelovanje z odvetniško pisarno, saj so se na ta način študenti seznanili z dejanskimi primeri in aktualnimi vprašanji na področju diskriminacije, to pa jim je omogočilo oblikovanje praktičnih rešitev. Iz socioloških in pravnih zaključkov so sodelujoči oblikovali gradivo, namenjeno sodelujoči odvetniški pisarni pri nadaljnjem delu nudenja pravne pomoči na področju diskriminacije, širši pravni stroki in laičnim uporabnikom. Študenti so oblikovali protokol za pomoč pri pravnem svetovanju, za laike pa so oblikovali brošuro, v kateri so na razumljiv in poljuden način predstavljene relevantne informacije o pravno nedopustni diskriminaciji in različnih oblikah varstva, ki jih imajo posamezniki.

- Navedite in opišite rezultate projekta ter njihov doprinos k družbeni koristnosti

Rezultat projekta so trije ločeni pisni izdelki, ki pa se medsebojno povezujejo.

(1) Osrednji del predstavlja t. i. pravnosociološka študija, ki je primarno namenjena odvetnikom in odvetnicam, drugotno pa tudi širši pravni stroki. Odvetniki in odvetnice se na študijo lahko obrnejo zlasti, kadar potrebujejo podrobnejšo razčlenitev in kontekst posameznega pravnega sredstva. Sicer pa študija služi tudi kot opora oziroma izhodišče za nadaljnjo strokovno razpravo in raziskovanje na tem področju, saj izpostavlja številne odprta vprašanja, ki v pravni praksi še niso bila razčiščena.

(2) Protokol za odvetnike je namenjen hitri seznanitvi z varstvom zoper diskriminacijo na različnih pravnih področjih. Ta številnim odvetnikom in odvetnicam zaradi manjše dobičkonosnosti, spreminjajoče se zakonodaje in relativno majhnega števila primerov ostaja v veliki meri nepoznan. Glavna cilja protokola sta torej zmanjšanje (časovnih) stroškov, ki jih imajo odvetniki s študijem področja, predvsem pa pomoč pri nudenju kakovostne pravne pomoči žrtvam diskriminacije.

(3) Brošura za laično javnost je namenjena potencialnim žrtvam diskriminacije in širši laični javnosti. Vsebuje ključne informacije o tem, kaj diskriminacija je, kakšno pravno varstvo je zagotovljeno in na koga se žrtve lahko obrnejo. Brošura je namenjena posameznikom, ki se ne ukvarjajo s pravom, zato je temu primerno spisana na poljuden način. Poleg same seznanitve je brošura namenjena spodbujanju uporabe pravno obstoječih poti in s tem povečanju učinkovitosti pravnega varstva pred diskriminacijo.

Varstvo pred diskriminacijo, ki ga nudi pravo, je učinkovito le, če so žrtve diskriminacije seznanjene z možnostjo pravnega zagotavljanja varstva pred diskriminacijo. Hkrati je nujno, da imajo zadostno znanje odvetniki, ki nudijo pravno pomoč, k čemer prispevata študija in protokol za odvetnike. K družbeni koristi prispeva zlasti brošura, ki je namenjena ozaveščanju potencialnih žrtev diskriminacije in širše javnosti o (pravno relevantni) diskriminaciji in na ta način prispeva h krepitvi družbenega sožitja. Potencialne žrtve diskriminacije brošura opolnomoči z znanjem in vednostjo, ki jim je podana na razumljiv, pregleden, dostopen in jasen način. Izvirna empirična študija je namreč potrdila hipotezo, da laiki pravzaprav ne vedo, kaj diskriminacija je, še manj pa kakšne pravne možnosti imajo na voljo.

2. DELODAJALEC

Prepoved diskriminacije velja v vseh fazah in na vseh področjih delovnega razmerja (DR) npr.: v oglasu za prosto delovno mesto; pri izbiri kandidata za prosto delovno mesto; pri višini plače in drugih pravic iz DR in pri odpovedi pogodbe posamezniku.

Možne poti varstva pred diskriminacijo:

A. NEFORMALNO REŠEVANJE SPORA PRI DELODAJALCU

B. KAZNOVALNI POSTOPEK

C. ALTERNATIVNO REŠEVANJE SPOROV

D. ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

E. ODPOVED POGODBE O ZAPOSILTVI (PoZ)

V primeru diskriminacije, spolnega ali drugega nadlegovanja ali trpinčenja na delovnem mestu lahko posameznik odpove PoZ. Pri tem je posameznik upravičen do odpravnine in do odškodnine (najmanj v višini izgubljenega plačila za čas odpovednega roka). Preden lahko posameznik poda odpoved mora izpolniti določene **predpostavke**

- pisen opomin DD in obvestilo inšpektoratu za delo,
- če DD v 3 dneh po pisnem opominu ne odpravi kršitev, lahko delavec v 30 dneh odpove PoZ,

Če delodajalec ne ravna v skladu s pravili, ki veljajo za primeru odpovedi PoZ in posamezniku ne zagotovi pravic, do katerih je upravičen, lahko ta nadaljuje postopek uveljavljanja odpovedi PoZ pred sodiščem.

F. SODNO VARSTVO PRED DELOVNIM IN SOCIALNIM SODIŠČEM

V okviru postopka pred delovnim in socialnim sodišče posameznik toži delodajalca, pri čemer lahko v okviru postopka zahteva:

- **denarni zahtevak: odškodnina** (v primeru diskriminacije in trpinčenja na delovnem mestu) ali **nadomestilo** (glej točko A),
- **neizbran kandidat**, ki je bil med postopkom diskriminiran: zgolj odškodnina, brez razveljavitve razpisnega postopka oziroma sklenitve PoZ.

– ugotovitev **nezakonitosti odpovedi PoZ**:

1. prenehanje PoZ na podlagi sodbe sodišča: če nadaljevanje DR na podlagi interesa obeh strank ni mogoča:

- vložiti tožbo v 30 dneh od vročitve odpovedi,
- prizna se delovna doba in druge pravice iz DR v času trajanja sodnega postopka,
- posameznik je upravičen do denarnega povračila (do 18 mesečnih plač).

2. ugotovitev nezakonitosti odpovedi PoZ in naložitev DD, da D **pozove nazaj na delo** (D se prizna delovna doba za čas nezakonite odpovedi, izplača se mu vmesna plača in se ga prijavi v socialna zavarovanja).

- **drugi zahtevki** (npr. ne zagotovitev dela prostega dne zaradi ne članstva v sindikatu): D mora najprej od DD zahtevati prenehanje kršitve in če DD v roku 8 dni kršitev ne odpravi, lahko posameznik v roku 30 dni vložiti tožbo.

V primerih kjer je DD država, velja posebno varstvo.

Pomembna državna organa

ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Državni organ pristojen za obravnavo vseh primerov diskriminacije. Posameznik lahko pri njem vložiti predlog za obravnavo diskriminacije. Zagovornik žrtvi obenem nudi brezplačno svetovanje in pravno pomoč pri uveljavljanju posameznikovih pravic (npr. zastopanje, če ga stranka za to pooblasti). Več na www.zagovornik.si

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC RS

Državni organ pristojen za obravnavo diskriminacije nastale z aktom državnega organa, organa lokalne samouprave ali nosilca javnih pooblastil. Ne obravnava kršitev, ki so jih storile osebe zasebnega prava. Brezplačen postopek se začne z vložitvijo pobude v kateri je potrebno navesti kršitev in dejstva, ki kršitev potrjujejo.

Več na: www.varuh-rs.si

Javni štipendijski, razvojni,
invalidski in preživninski
sklad Republike Slovenije

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Pravna fakulteta
Univerze v Ljubljani
100

HITRI PREGLED

Pravne poti varstva pred diskriminacijo

s strani zasebnih subjektov in
delodajalca

V okviru projekta Pravne poti zagotavljanja varstva pred diskriminacijo (s posebnim ozirom na vlogo odvetnika) se izvaja na podlagi javnega razpisa "Po kreativni poti do praktičnega znanja 2017- 2020 – drugo odpiranje (PKP 2018/19)".

Projekt sofinancirata Republika Slovenija in EU iz Evropskega socialnega sklada.

Ljubljana, 2019

Kaj je diskriminacija?

Z izrazom diskriminacija označujemo neupravičeno **neenako obravnavanje** posameznikov **na podlagi osebne okoliščine**, ki ima za cilj ali posledico oviranje enakopravnega priznavanja ali uživanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin oziroma drugih pravic in ugodnosti.

Zaradi tega vsako nedopustno, nepravilno ali krivično obravnavanje še ne pomeni diskriminacije. Za prepovedano diskriminacijo lahko štejemo zgolj tisto neenako obravnavo, do katere prihaja zaradi osebnih okoliščin posameznika.

Kaj je osebna okoliščina?

Osebna okoliščina je prirojena ali pridobljena osebna značilnost, lastnost, stanje ali status, ki je praviloma trajno in nezdružljivo povezana z določenim posameznikom in njegovo osebnostjo (zlasti identiteto), ali pa jih posameznik ne spreminja zlahka.

Med osebne okoliščine tako med drugim štejemo npr.: spol, narodnost, raso, invalidnost, starost, spolno usmerjenost, vero ali prepričanje itd.

Kdaj je neenako obravnavanje dovoljeno?

Vsako neenako obravnavanje zaradi osebne okoliščine ne predstavlja nedopustne diskriminacije, saj pravni red predvideva izjeme od splošne prepovedi diskriminacije. Tako je neenako obravnavanje dovoljeno, če temelji na legitimnem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna, potrebna in sorazmerna.

Npr. zaposlitveni kriterij, ki predvideva točno določen spol, v primeru ko je ta bistven in odločilen pogoj za delo (pregled ženskih potnic lahko opravljajo le ženske) ali ugodnejša obravnavo nosečih žensk in staršev v delovnem razmerju.

Kdo vse diskriminira?

1. OSEBE ZASEBNEGA PRAVA:

- drug posameznik,
- podjetje,

2. DELODAJALEC:

- podjetje,
- država,

3. OBLASTNI ORGAN:

- v postopku izdaje konkretnega pravnega akta:
 - upravni postopek,
 - inšpekcijski postopek,
 - sodni postopek,
 - drug oblastni postopek,
- s splošnim pravnim aktom:
 - zakon,
 - podzakonski predpis.

Glede na to, kdo posameznika diskriminira, so posamezniku na voljo različne oblike pravnega varstva.

Oblike pravnega varstva

V nadaljevanju so predstavljeni različni postopki, ki se jih lahko poslužijo posamezniki, ki je bil s strani ene izmed zgoraj naštetih oseb diskriminiran.

Postopkovna posebnost znotraj protidiskriminacijskega varstva: **obrnjeno oz. deljeno dokazno breme**. V postopkih uveljavljanja varstva pred diskriminacijo je posamezniku načeloma olajšano dokazovanje protipravnosti ravnanja, tj. diskriminacije. Dovolj je, da posameznik svoje navedbe, da je bil diskriminiran, podkrepil z ustreznimi navedbami (jasen opis dogodkov in osebne okoliščine). Nato mora oseba, ki je obtožena diskriminacije, dokazati, da posameznika ni diskriminirala.

1. OSEBE ZASEBNEGA PRAVA

A. PRAVDNI POSTOPEK

V okviru pravnega postopka posameznik toži osebo zasebnega prava (npr. najem stanovanja, obisk restavracije) pred sodiščem. Posameznik lahko zahteva:

- **prenehanje diskriminatornega ravnanja**,
- **nadomestilo** (od 500 do 5000 EUR),
- **odškodnino**: potrebno je dokazati obstoj diskriminacije, nastanek škode ter vzročno zvezo med diskriminacijo in škodo. Odškodnino lahko posameznik dobi le za pravno priznano škodo, ki se deli na:
 - **nepremoženjsko** škodo – duševne bolečine posameznika, ki je bil diskriminiran (npr. nespečnost, anksioznost) in
 - **premoženjsko** škodo – zmanjšanje premoženja.

Posameznik lahko kombinira različne zahteve. Povprečno trajanje postopka je 11 mescev. Stroški postopka so odvisni od vrednosti spornega predmeta (tj. višine zahtevane odškodnine): npr. odškodnina v višini 1.500 EUR – 965,00 EUR stroškov.

B. KAZNOVALNI POSTOPEK

Posameznik lahko sproži kazenski (ovadba na policijski postaji ali na tožilstvu) ali inšpekcijski postopek (poda predlog na Tržni inšpektorat RS), nakar postopek vodijo državni organi. Namen postopka je kaznovanje in ne povrnitev škode.

Diskriminiran posameznik ni stranka postopka, najverjetneje pa bo povabljen kot priča. Državni organi lahko postopek začnejo tudi sami (po uradni dolžnosti).

C. ALTERNATIVNO REŠEVANJE SPOROV

Stranki se lahko odločita za reševanja spora s pomočjo neodvisnega mediatorja. Mediacija je hitrejši in cenejši postopek od sodnega in temelji na iskanju skupne rešitve spora.

D. ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Glej drugo stran.